

מִי דַעַת

ההלכה השבועית מבית לימודי דעת / מאת הרב ד. אוסטרופ שליט"א
הלכות אלו היו למראה עיניו של הגר"מ שטרנבוך שליט"א.

לימודי דעת
LIMUDEI DAAT
ללמוד • לדעת • להתקדם

הערה: אין ללמוד הלכה למעשה מתוך גליון זה. בכל שאלה יש להיוועץ במורה הוראה.

מחמת איזה סיבה, א"כ מוטל על הוריו לחנכו ג"כ שישאר ער ע"מ לשמוע את ההבדלה. אולם, צריך לדעת שיש דעות נוספות בפוסקים בענין זה, וכל אחד ישאל את רבו כדת מה לעשות למעשה.

ילד שלא שמע הבדלה במוצאי שבת האם צריך לחנכו שיעשה הבדלה ביום ראשון?

ההלכה היא, שאדם שלא עשה הבדלה במוצאי שבת, צריך לעשות הבדלה ביום ראשון בבוקר או מתי שיזכר עד סוף יום שלישי². ויש פוסקים שכתבו³, שילד שלא שמע הבדלה במוצאי שבת, באופן שהיה פטור מזה כמו שכתבנו לעיל, אינו צריך לעשות הבדלה ביום ראשון. והטעם, כיון עניין ההבדלה לאחר מוצאי שבת הוא בתורת השלמה למה שהיה צריך לעשות במוצאי שבת ולא עשה, וא"כ כיון שהילד היה פטור מההבדלה במוצאי שבת, ממילא לא חלה עליו חובת השלמה לזה.

אולם, מכיון שגם בזה ישנם דעות נוספות בפוסקים, יש לעשות שאלת רב.

דין שביתת בהמתו:

נאמר בתורה⁴: "לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך ובהמתך" וגו'. ולמדו מזה חז"ל, שאסור לאדם להנהיג את בהמתו באופן

מה הדין כשעושים הבדלה מאוחר בלילה, האם

צריך להקפיד שישאר הילד ער עד ההבדלה?

דבר ברור, שמצוות חינוך הינה לפי כוחותיו ויכולותיו של הילד, ורוב הילדים גם כשהיו בגיל הבנה בעניין שבת אמנם אינם יכולים להישאר ערים עד שעה מאוחרת בלילה, ומדרך גדילתם והתפתחותם היא ללכת לישון בזמן מוקדם יותר. ומשום כך, באופן שההבדלה מתאחרת לשעה מאוחרת בלילה כגון בהרבה מארצות צפון אירופה, בחודשי החורף, שזמן שקיעת החמה יוצא בשעה מאוחרת מאד, וממילא ההבדלה במוצאי שבת מתאחרת מאד, אין צריך להקפיד על הילדים שישארו ערים עד לזמן ההבדלה. וכמו כן, אין צריך להעיר ילד שהלך לישון כבר לצורך שמיעת ההבדלה¹.

ובוודאי שאין הכוונה שאין צריך לחנך את הילד למצוות הנעשות בזמן שהוא ישן, אלא שמצווה המתקיימת בשעות בהן הילד רגיל לישון, א"כ ילד זה לא הגיע לגיל בו הוא מוכן בגופו ונפשו למצוה זו, ומשום כך א"צ להקפיד עליו בזה. אבל ילד גדול יותר כגון בגיל 11 או 12, שקורה לעיתים שהוא נשאר ער עד לשעות מאוחרות

¹ כך ידוע בשם הגאון רבי שלמה זלמן אויערבך זצ"ל. ואע"פ שהמ"ב בסימן ע' ס"ק ו' כתב שילד בגיל חינוך צריך ללמוד לקרוא קריאת שמע בזמנה, אפ"ה א"ז מוכרח שהכוונה שיש להעירו בשביל כך משנתו, אם הוא רגיל לישון עד לאחר זמן קריאת שמע, אלא שאם הוא ער יש לחנכו שיקפיד לקרוא בזמנה.

² עיין הפרטים בזה בסימן רצ"ט סעיף ו'.

³ שו"ת קנין תורה חלק ה' סימן כ"ח.

⁴ שמות פרק כ' פסוק י'.

ועוד, שהאיסור שיש מחמת הלאו הוא רק כשהאדם מנהיג את הבהמה לעשות מלאכה, אבל איסור העשה הינו כל שבהמה שלו עושה איזה מלאכה, ואפילו אינו עומד על גבה שתעשה זאת.

האם יש איסור לשים משא ע"ג הבהמה כשאינה נושאת אותו ברה"ר?

כל האיסור של עשיית מלאכה ע"י הבהמה זה רק באופן האסור לאדם, אבל באופן שאין איסור לאדם אין איסור שהבהמה תעשה זאת. ואע"פ שלשון הפסוק הוא "למען ינוח", אין הכוונה למנוחה גופנית אלא למנוחה ממלאכה¹⁰. אולם, כתב השו"ע¹¹ שאין להשאיר את המשא על הבהמה בשבת משום צער בעלי חיים, ודבר זה אף בחול אסור לעשות.

בגליון הבא:

— האם מותר להשתמש ב"קוף" לצורך עשיית מלאכות בשבת?

— האם מותר להוליך בהמה לשדה שתאכל שם עשב המחובר לקרקע?

— האם מותר לטייל עם כלב ברשות הרבים?

שהיא עושה איסור מלאכה בשבת, וזהו נקרא "איסור מחמר", כגון ששם על הבהמה משא ומוליך אותה מרשות היחיד לרשות הרבים או מוליך אותה ד' אמות ברשות הרבים [ומדובר באופן שעושה הבהמה, עקירה – ע"י שמתחילה ללכת, העברה – שעוברת מרה"י לרה"ר או ד' אמות ברה"ר, והנחה – שנעמדת אחרי העברה זו].

באיסור זה ישנו רק איסור לאו אבל לא איסור סקילה ככל מלאכות שבת, ועוד שאין לוקין על לאו זה. והטעם, מפני שלא זו ניתן לאזהרת מיתת ב"ד, פ"י שלומדים מלאו זה איסורי שבת שיש בהם מיתת ב"ד, ומשום כך אין לומדים משם עונש מלקות.

ועוד נאמר בתורה⁵: "ששת ימים תעשה מעשיך וביום השביעי תשבות, למען ינוח שורך וחמורך" וגו'. ולמדו מזה חז"ל, שמצווה אדם שינוח שורו וחמורו מעשיית מלאכה בשבת. ומבואר בגמ', שהוא הדין בכל בעלי חיים ולא רק שור וחמור, ואפילו עופות⁶ ודגים⁷ בכלל זה. ואיסור זה איסור עשה הוא ולא איסור לאו⁸.

ונפק"מ שיש בין איסור הלאו לאיסור העשה, שאיסור הלאו הנלמד מ"לא תעשה כל מלאכה וכו' ובהמתך" הינו לפי רוב הראשונים גם בבהמה שאינה שלו, אבל איסור העשה הנלמד מ"למען ינוח שורך וחמורך" הינו רק בבהמה שלו⁹.

⁵ שמות פרק כ"ג פסוק י"ב.

⁶ עיין כל זה ברמב"ם הלכות שבת פרק כ' הלכה א' ב'. ועיי"ש במגיד משנה הסובר שאף לדעת הרמב"ם יש איסור לאו וכמו שכתבנו, וחולק בזה עם הרמב"ן הסובר שלדעת הרמב"ם אין איסור לאו כלל אלא רק עשה.

⁷ גמרא ב"ק דף נ"ד ע"ב וברמב"ם שם. וביאור הלכה סימן רמ"ו סעיף ג' ד"ה שביתת.

⁸ גמרא שם דף נ"ה ע"א (עיי"ש בתוס' ד"ה המנהיג), וביאור הלכה שם.

⁹ וכן פסק המ"ב סימן רס"ו ס"ק ח'. ועיי"ש בשער הציון ס"ק י'.

¹⁰ אמנם יש פעמים שאסרו חז"ל לעשות איזה פעולות הנוגדות את מנוחת השבת. אולם, פירוש הפסוק אינו כן, אלא למנוחה ממלאכה.
¹¹ סימן רס"ו סעיף ט'.

מרכז למודי דעת

- תכנית לימודים ייחודית המסייעת ללומד להגיע לרמה גבוהה בידיעת ההלכה.
- התכנית משלבת שיעורי הלכה כתובים הנשלחים בדיוור ישיר לבתי הלומדים, שאלות סיכום וחזרה, מבחנים תקופתיים, קשר עם רבנים ותעודה.
- שיעורים בהלכות: איסור והתר, שבת, עירובין, נדה, מקואות, חופה וקידושין, אבלות.
- למודי דיינות.
- הכנה מושלמת לבחינות הסמיכה.

להצטרפות ולקבלת מידע נוסף חייגו:

03-6166340

E-mail: limd@netvision.net.il

www.limd.co.il